

Bəzən deyirlər ki, həyat çox mürə-kəbdir, ondan baş çıxarmaq çətindir. Ancaq onu demirlər ki, həyatın mü-rəkkəbliliklərindən baş çıxarmaq üçün gərək həyata kifayət qədər hazırlıqlı olasan. Başladığın əməli fəaliyyətə uyğun olaraq nəzəri və təcrübəli hazırlıq olmadan elə ilk çətinlikdən qorxub çə-kinəcək işə marağın sönəcək. Özünü tapana qədər təbiətinə uyğun bir işlə məşğul olana qədər vaxt ötəcək. Bir də baxıb görəcəksən ki, ömürdən keçən illər arxada qalıb. Sənsə hələ heç bir işə nail olmamısan.

İnsanları həyata hazırlamağın təhsil yolu var. Bir də seçdiyi ixtisasa uyğun təcrübə keçməyi var. Yəqin ki, gənc nəslin həyata hazırlığını təmin etmək üçün birinci növbədə onlara yaxşı təhsil vermək, həyat bilgisi ilə silahlandırmaq lazımdır. Müvafiq ixtisasa üzrə hər hansı bir gənc müəyyən səviyyədə təhsil alandan sonra istehsalata gəlir. Burada da gənclərə qayğı lazımdır.

Biz Şəddat Cəfərov haqqında geniş danışırıq. Onun həyatının hər bir anını özümüz öyrənməklə birgə həm də bizdən sonra gələcək nəsillərə zəngin bir insanın həyat yolunu bir dərslük kimi öyrətməyi əsas məqsəd kimi görürük, çünki belə insanlar tək-cə şəxsi keyfiyyətləri ilə hörmət sahibi olmurlar. Onlar yüksək iş bacarıqları ilə də örnək olaraq yüksək nüfuz sahibi olurlar. Bir sözlə, Şəddat Cəfərovun zəngin həyat yolu özü bir məktəbdir. Elə bu səbəbdən də öyrənilməyə layiqdir. Fatma Həsənzadənin "Acılı-şirinli günlər" sənədli romanının görkəmli ictimai-xadim, məşhur naşir və yazıçı-publisist Şəddat Cəfərovun zəngin həyatından bəhs edən fəsilləri bizə imkan verir ki, onu bir örnək olaraq yazımızın əsas obrazına çevirək. Çünki onun həyatının hər anında maraqlı məqamlar var. Həyata yeni başlayan hər hansı bir gənc Şəddat Cəfərovun tale yolunu özünə örnək seçə bilər. Onun yolu ilə irəliləməklə cəmiyyətin daxilində gedən proseslərdən vaxtında və düzgün nəticə çıxarar, beləliklə, həyatın mürəkkəbliyi bir insanın həyat yolunun nümunəsində sadəliyə çevrilir. Sənədli romanın "İlk iş günü" adlanan hissəsi hələ uşaqlıqdan üzü bəri həyatın acılarını vaxtından əvvəl görmüş bir gəncin istehsalat prosesinə necə qoşulmasından bəhs edir. Bəlkə də Şəddat Cəfərovun yerinə başqasına olsaydı, biz başqa mənzərə görərdik; intriqalar, münaqişələr, daha nələr-nələr... Axırda da belə qərara gələrdik ki, yaşlı adamlar gənc nəsələ qədərincə qayğı göstərmir.

Mən Şəddat Cəfərovu yaxşı tanıyıram. O, artıq Azərbaycanca, demək olar ki, bir poliqrafçı nəslinin formalaşmasında xüsusi xidmətlər göstərmiş. Onun elə bir təsir dairəsi var ki, həmin mühitdə hər hansı bir gənc özünü həmin mühitdən kənarında bilmir. Doğmalığı ilə mühitə tez qaynayıb-qarıyır. Bütün bunların hamısı Şəddatın özünün vaxtilə istehsalata gəldiyi zaman aldığı təcrübənin bəhrəsidir. Özü daha dəqiq və aydın deyir: "Bizdən əvvəlkilər bizi öyrədib, biz də özümüzdən sonra gələnləri öyrətməliyik". Bəli, həqiqətən, əgər bizə öyrədilənləri bizdən sonra gələcək nəsillərə öyrətməsək, onda varislər qırıqlar, başqa sözlə, cəmiyyətdə inkisaf olmaz. Ona görə də, Şəddat Cəfərovun istehsalata ilk gəlişini təsvir edən hekayətin gənclər üçün maraqlı doğuracaq hissəsinə diqqət edək: "O zaman "26-lar" mətbəəsinin direktoru Hüseynqulu Axundov idi. Xudadat Şəddat barəsində onunla danışmışdı. Bir gün Şəddat qardaşı ilə mətbəəyə gəldi. Xudadat onu əvvəl Koqan Abram ilə tanış etdi. Abram o vaxt sinkoqrafiya sexinin rəisi işləyirdi. Mətbəə işi, xüsusilə sinkoqrafiya sahəsində geniş təcrübəsi var idi. Abram Şəddatı mehribanlıqla qarşıladı. Sinkoqrafiya sexində təcrübəli işçilərdən olan Valya və Nadya ilə tanış etdi. Üzünü Valyaya tutub gülümsünərək dedi:

-Nadyanın artıq Hüseyn adlı şagirdi var. Sən isə öz sənətini, bax bu gəncə

öyrədəcəksən. Bu gün-sabah pensiyaya çıxacaqsan, yerinə kadr yetişdirmək vaxtı gəlib çatıb, - sonra zarafatla dedi: -Valya, ancaq cavan qalmısan, bu yaş sənə vermək olmaz, - deyərək gülümsədi". Maraqlı məqamdır, bəzən insanın taleyini qarşılaşdığı adamın çöhrəsində görünən mənzərənin də rolu olur. Şəddatın istehsalata gəldiyi illər müharibədən sonrakı dövr idi. İnsanları dərslük müharibənin ağrıları bir-birinə doğmalaşdırmışdı. Ruslar, yəhudilər, azərbaycanlılar eyni müəssisədə, eyni amal uğrunda çalışır, bir-birinə hörmətlə yanaşırdılar. Mənzərədən görünən budur ki, istehsalatda təcrübəsi olan rus qadınları Şəddatı xüsusi hörmətlə qarşılayırlar. Burada milliyyətçə yəhudi olan Koqan istehsalata ilk dəfə ayaq basan gəncə qarşı necə həssas yanaşırsa, sexdəki qadınların da münasibəti elə həmin həssaslıqla tamamlanır: "Valya da zarafatla cavab verdi: -Sənin kimi rəisi olan heç qocalarmı? - Sonra o, üzünü Şəddata çevirdi. Onun boy-buxununa və ariq üzünə baxıb sözünə davam etdi: - Mənim

İnsanlıq imtahanında

gözüm üstə. Sənətimi belə oğlana öyrətmək olarmı? Ancaq məndən sənəti öyrətmək, ondan isə öyrənməkdir. Baxışlarından hiss edirəm ki, çalışqan oğlana oxşayırsan". Adı münasibətdir, ancaq dəyərli orasındadır ki, istehsalat görməmiş, ilk gəncliyindən hələ ayrılmamış Şəddatın sexin təcrübəli işçiləri doğma-lik göstərirlər: "Abram: -Onda danışdıq. İndi birlikdə direktorun yanına gedək, görək o nə deyir.

Xudadat, Valya və Şəddat onun danlınca direktorun otağına gəldilər. Abram gəlişinin səbəbini dedi və qapıda durub, ustanın sözlərinə diqqətlə qulaq asan Şəddatı göstərdi. Hüseynqulu Axundov gələnlərə oturmaq üçün yer göstərdi.

-Valya, bu cavan oğlanı sən öyrədəcəksən, - deyərək direktor soruşdu.

-Bəli.

Axundov üzünü Şəddata tutdu:

-"Travilşik" işləməyə razısanmı?

Şəddat inandırıcı səslə: -Razıyam.

-Cansızsan. Kimyəvi reaksiya aparan "travilşik" çox zəhərli işdir. Xəstələnmə bilərsən. Bu barədə sənə xəbərdar ediblərimi?

Şəddat böyüklər olan yerdə danışmırdı. İndi də çox böyük ehtiramla, təmkinlə dedi: -Valya xala 20 ildir bu işdə işləyir. Yanaqları qıpqırmızıdır. Deməli, xəstələnməyər.

Hamı gülüşdü. Oğlanın cavabı Axundovun xoşuna gəldi. Dərhal Şəddatın ərizəsinə qol çəkdi.

-Bu gündən işə başla. Uğurlar arzulayıram. Ümidvaram ki, Abram əminlə Valya xalanın etimadını doğruldarsan.

Şəddat işə başladığı ilk gündən Valya xalanın dediklərinə diqqətlə qulaq asır və öyrətdiklərinə əməl edirdi. Klışeni hazırlamaq, şəkli sink üzərinə həkk etmək işlərini öyrənir və ya yaldız saxlayırdı". Bu kiçik dialoqlarda ilk baxışdan bir gəncin işə qəbul edilməsi üçün məsul olan şəxslərin vicdani münasibətləri

üzə çıxır. Ancaq iş bununla bitmir. Əgər bu mənzərədə hər hansı bir soyuqluq, yaxud qısqanclıq hissi görünsəydi, yəqin ki, istehsalata təzəcə gəlmiş gənc üçün müxtəlif psixoloji problemlər yaranardı, amma göründüyü kimi hər kəsdə özünü göstərən insani münasibət ana qucağından təzəcə qaynar həyata atılmış bu gəncin taleyini həll edir. Biz onun təhsilində gənclər və yeniyetmələr üçün insani münasibətin necə rol oynadığını görə bilərik. Bax bu bizi inandırır ki, həyatda heç nə əvəzsiz qalmır. Şübhəsiz, hekayətdə adları çəkilənlərin çoxu əbdiyyətə qovuşub, ancaq biz onları hörmətlə xatırlayıyıq. Şəddatın həyatının bir dərslük kimi öyrənilməsinin mahiyyəti elə bununla bağlıdır. Yəni, bütün yaxşılıqlar da, bütün pisliliklər də hansısa bir adamın həyatında iz buraxır, kiminsə yaddaşında yaşayır, başqa sözlə, həyatın sirlərini öyrənmək üçün yaddaşda yaşayan münasibətlər açara çevrilir, zaman-zaman xatırlanır, saf-çürük edilir. Dəyərli olan təqdir olunmaqla kiminsə həyatında işiq olur. İndi həyatın Şəddat

lanılırdı. Sex isə ikinci mərtəbədə yerləşirdi". Bütün bunları ardıcıl olaraq müşahidə edəndə ilk baxışdan belə bir qənaətə gəlirsən ki, istehsalatda özünə yer tutmaq hər bir gənc üçün çox asandır, amma əslində belə deyil. Bu mühit həm də Şəddat özü yarada bilirdi, özündən böyüklərə hörmətlə yanaşırdı, seçdiyi sahəni diqqətlə öyrənirdi. Hər hansı bir işin arxasında göndərilirdisə, onu məsuliyyətlə yerinə yetirməyə çalışırdı. Bir gəncin bu cür harmonik təbiətə malik olması istər-istəməz ona xüsusi simpatiya yaradırdı. Əlbəttə, biz deyərək bilirik ki, Şəddat Cəfərovun hələ ilk gəncliyindən bəxti gətirib, yaxşı adamların arasına düşüb. Amma onu unuduruq ki, hər hansı bir məsuliyyətsiz hərəkət, qeyri-etik bir davranış onu necə asanlıqla gözdən salardı. Heç özü də gözləmədən adamlar ondan ikrah edərdilər. Heç kəs bildiyini ona öyrətmək istəməz, heç kim onunla ünsiyyətə can atmazdı. Demək, bütün problemlərdə çıxış yolu insanın özündən başlanır. Şəddat Cəfərov onun üçün yaradılmış şə-

raitdən maksimum bəhrələnilir, hələ üstəlik, əxlaqlı, mədəni tərbiyəsi ilə öz həmyaşıdlarına da nümunə ola bilirdi. Ona görə də tezliklə Şəddat Cəfərovun bacarığı, tərbiyəsi haqqında söz-söhbət mətbəənin rəhbərliyinə də çatdı. Onun necə bacarıqlı gənc olması kimsədə şübhə doğurmurdu. Yazıçı Fatma Həsənzadə qəhrəmanın həyat yolu ilə bağlı bu məqamları xüsusi həssaslıqla işləyib: "Şəddat lazım olduqda azot turşusu saxlanılan şüşə balonu qucağına alıb, pillələrlə ikinci mərtəbəyə qaldırıb sexə gətirirdi. Belə dəqiqələrdə onun bütün diqqəti özündə olurdu. O bilirdi ki, şüşə qucağından düşsə fəlakət üz verə bilər. Bu iş üçün Şəddatın aldığı maaşın üstünə ayda on manat da əlavə olunurdu. Bu da ailənin dolanışığına az da olsa kömək idi. Bir dəfə Valya xala qayğıkeşliklə ona dedi:

-Oğul, dərəcə almaq vaxtı çatıb. Direktora ərizə yazmaq lazımdır.

Şəddat ustasının sözlərindən sevindi. Dərəcə almaq həm "sənətə tam yiyələnmək", həm də maddi cəhətdən kömək etmək idi.

-Valya xala, elə ərizə yazım, vəssalam?

-Yox, oğul, ərizə yazandan sonra mətbəənin baş mühəndisi Nazim Əhmədov və sex rəisi Koqan səni imtahan edəcəklər. Əgər imtahandan yaxşı çıxsan onda dərəcə alarsan, olarsan usta.

"İmtahan" sözünü eşidən Şəddat əvvəl duruxdu. Bu söz ona qəribə gəldi. Öz-özünə düşündü: İmtahan nəyə lazım axı, gördüyüm işlər göz qabağında deyilməyi? Eybi yoxdur. İmtahan olunsan daha yaxşı olar. Onda nə səviyyədə bilik əldə etdiyim mənim özümə də aydın olar". Şəddat Cəfərov ömrü boyu çox imtahanlar verib. Orta məktəbdən sonra istehsalatda verəcəyi bu imtahanın ilk həyəcanları onun həyata necə məsuliyyətli münasibət bəsləməsinin təzahürü idi.

Şəddat Cəfərov, ən başlıcası, həyatın imtahanı olmadığını əbədi olaraq yaddaşına yazıb. Hər bir insan ən adi gənclikdən belə düzgün yol tapmaq üçün sanki yeni imtahandan keçir. Bu günlərdə Şəddat Cəfərovun 80 illik yubileyi Azərbaycan Nəşriyyatında xüsusi hörmətlə qeyd edildi. İctimai nəzarət koalisiyasının təşkil etdiyi həmin tədbirdə danışanlar onu həyatın bütün imtahanlarından bacarıqla keçmiş müdrik bir insan kimi xarakterizə etdilər.

Bəli, Şəddat Cəfərov dövrümüzün ağısaqqallıq missiyasına sahib olan hörmətli bir simadır.

(Davamı var)

Əli Rza. Xələfli